

Vlaams
Parlement

ingediend op **1134** (2016-2017) – Nr. 1
5 april 2017 (2016-2017)

Verslag van de gedachtewisseling

namens de Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening,
Energie en Dierenwelzijn
uitgebracht door Gwenny De Vroe en Els Robeyns

over het rapport met betrekking tot
het onverdoofd ritueel slachten

Samenstelling van de Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening, Energie en Dierenwelzijn:

Voorzitter: Tinne Rombouts.

Vaste leden:

Piet De Bruyn, Andries Gryffroy, Bart Nevens, Axel Ronse, Ludo Van Campenhout, Wilfried Vandaele;
Robrecht Bothuyne, Lode Ceyssens, Tinne Rombouts, Valerie Taeldeman;
Gweny De Vroe, Lydia Peeters;
Rob Beenders, Bruno Tobback;
Johan Danen.

Plaatsvervangers:

Jelle Engelbosch, Sofie Joosen, Jos Lantmeeters, Jan Peumans, Grete Remen, Sabine Vermeulen;
Caroline Bastiaens, Sonja Claes, Jos De Meyer, Bart Dochy;
Mathias De Clercq, Willem-Frederik Schiltz;
Bert Moyaers, Els Robeyns;
Elisabeth Meuleman.

Toegevoegde leden:

Stefaan Sintobin;
Hermes Sanctorum-Vandevoorde.

INHOUD

I.	Toelichting	4
1.	Toelichting door Piet Vanthemsche	4
2.	Toelichting door de minister	8
II.	Bespreking.....	9
1.	Vragen en opmerkingen van de leden	9
1.1.	Tussenkomst van Sonja Claes	9
1.2.	Tussenkomst van Jelle Engelbosch	9
1.3.	Tussenkomst van Björn Rzoska	9
1.4.	Tussenkomst van Hermes Sanctorum-Vandevoorde	10
1.5.	Tussenkomst van Gwenny De Vroe	10
1.6.	Tussenkomst van Joris Vandenbroucke	11
1.7.	Tussenkomst van Chris Janssens	11
1.8.	Tussenkomst van Tinne Rombouts	11
2.	Antwoorden.....	12
	Gebruikte afkortingen	14
	Bijlagen: zie dossierpagina op www.vlaamsparlement.be	

De Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening, Energie en Dierenwelzijn hield op 29 maart 2017 een gedachtewisseling met Ben Weyts, Vlaams minister van Mobiliteit, Openbare Werken, Vlaamse Rand, Toerisme en Dierenwelzijn en Piet Vanthemsche over het rapport met betrekking tot het onverdoofd ritueel slachten.

Het 'Rapport over de dialoog met de geloofsgemeenschappen met het oog op een significante verbetering van het dierenwelzijn bij de praktijk van ritueel slachten en de overgang naar een algemeen verbod op onbedwelmd slachten', evenals de presentatie van Piet Vanthemsche zijn te vinden op de [dossierpagina](#) van dit stuk op www.vlaamsparlement.be.

I. Toelichting

1. Toelichting door Piet Vanthemsche

De opdracht

Piet Vanthemsche stelt dat hij deze opdracht heeft aanvaard in augustus 2016, op vraag van minister Ben Weyts. Hij heeft zijn onderzoek in volle onafhankelijkheid kunnen voeren, met eigen medewerkers. De minister wilde een onafhankelijke tussenpersoon aanduiden om de dialoog aan te gaan met de geloofsgemeenschappen. Zo wilde hij een significante verbetering realiseren van het dierenwelzijn bij de praktijk van het ritueel slachten. Dat moet uiteindelijk leiden naar een algemeen verbod op onbedwelmd slachten. Hij moest de techniek van het onbedwelmd slachten correct duiden, weerstanden en gevoeligheden in kaart brengen en voorstellen van oplossing aanreiken.

Team

Hijzelf heeft de dialoog met de geloofsgemeenschappen en de stakeholders gevoerd en heeft de opmaak van het rapport gecoördineerd. Chris Landuyt heeft een overzicht gemaakt van de praktijk van het onbedwelmd slachten in Vlaanderen. Hij is een dierenarts met ervaring als keurder, en hij heeft eerder meegewerkt aan de opmaak van de rapporten voor de Nederlandse regering in verband met het joods ritueel slachten en aan doorlichtingen van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit. Marc Rosiers heeft een verkenning gemaakt van certificatiesystemen voor de producten van dieren die onverdoofd geslacht zijn. Hij is een deskundige inzake certificatiesystemen in de agrovoedingssector. Via Jan Mousing heeft de spreker zich bevraagd over de situatie in Denemarken en Zweden. Hij is de vroegere hoofddierenarts van de Deense overheid.

Inhoud van het rapport

Het rapport omvat zeven hoofdstukken en twaalf bijlagen. De studie gaat in op de dialoog met de geloofsgemeenschappen en met de stakeholders, op de praktijk van het onbedwelmd slachten in Vlaanderen, op het bedwelmd slachten en op de certificatiesystemen voor producten van ritueel geslachte dieren. Er werd een internationale benchmark gemaakt en er werden conclusies en aanbevelingen geformuleerd.

Advies van de Raad van State

Zijn uitgangspunt was het advies van de Raad van State (*Parl.St.* VI.Parl. 2014-15, nr. 111/2 en *Parl.St.* VI.Parl. 2014-15, nr. 351/2). Dat stelt dat een onvoorwaardelijk verbod op onverdoofd slachten de vrijheid van godsdienst miskent. De praktijk van het ritueel slachten maakt namelijk deel uit van de

godsdienstbeleving. De Raad van State stelt ook dat het belang van het dierenwelzijn zekere beperkingen van de godsdienstvrijheid kan verantwoorden, als er pertinente en voldoende redenen worden aangevoerd en als de voorgestelde wetgeving in evenredigheid is met de vrijheid van godsdienst. De proportionaliteit werd ook als argument gebruikt in een eerdere uitspraak van het Europees Hof van de Rechten van de Mens. De Raad van State vraagt dat de wetgever deze wetgeving zou uitwerken in dialoog. Daarbij moeten beide kanten opstaan voor alternatieven.

Europese verordening 1099/2009

Een tweede belangrijke juridische referentie is de Europese verordening (EG) nr. 1099/2009 inzake de bescherming van dieren bij het doden. De verordening voorziet in artikel 4, vierde lid, in een uitzondering op de verplichting tot voorafgaande bedwelming van slachtdieren bij rituele slachtingen. Artikel 26, tweede lid, bepaalt wel dat lidstaten nationale voorschriften kunnen uitwerken voor een betere bescherming van de dieren die ritueel geslacht worden. In dat geval is er een notificatie nodig aan de Europese Commissie.

Dialoog met de geloofsgemeenschappen

De dialoog met de geloofsgemeenschappen is in groot wederzijds respect verlopen. Hij heeft aan de geloofsgemeenschappen de opdracht en de werkwijze uitgelegd, en ook de politieke achtergrond van de discussie. Voor de moslimgemeenschap is het contact verlopen via het Executief van de Moslims van België en met de Coördinatieraad van de Islamitische Instellingen van België. Hij heeft ook gesprekken gehad met een aantal jonge Vlaamse moslims die zich spontaan hebben aangeboden. Voor de joodse gemeenschap werden er gesprekken gevoerd met het Centraal Israëlitisch Consistorie van België. De gesprekken zijn heel intens geweest en soms emotioneel. Hij gelooft dat de mensen die met hem in gesprek gegaan zijn, oprecht bezorgd zijn voor het dierenwelzijn. Dat maakt deel uit van hun geloofsbeleving. Dat blijkt ook uit de teksten. Zijn gesprekspartners vonden de aanstelling van een onafhankelijk tussenpersoon een goede zaak. Vooral de moslimgemeenschap voelt zich in deze discussie erg miskend. De gemeenschap waarschuwt voor het hanteren van twee maten en twee gewichten: streng als het gaat over de geloofsbeleving en minder streng voor de klassieke slachtmethodes. Ook de jacht zien ze als een vorm van onverdoofd slachten. De geloofsgemeenschappen vinden het essentieel dat gelovigen toegang hebben tot halal en koosjer voedsel.

De joodse gemeenschap heeft een document gemaakt over de sjechita, de joodse rituele slachtwijze. Dat document zit als bijlage bij het rapport. De joodse gemeenschap hecht veel belang aan het dierenwelzijn. Ze is bereid om de discussie aan te gaan over het dierenwelzijn in de hele keten. Ze is echter onwrikbaar over het integrale behoud van het onbedweld slachten. Dat is een essentieel onderdeel van de sjechita.

Binnen de moslimgemeenschap is er een grotere diversiteit aan meningen. De Moslimexecutieve heeft het standpunt van de moslimgemeenschap op papier gezet. Hij citeert uit deze brief: "De praktijk van de islam en de interpretatie van de teksten is niet onveranderlijk. De praktijk van de islam evolueert en past zich aan in de tijd, in de plaats en in de context. Indien nieuwe, moderne beproefde bedwelmingsmethoden worden uitgewerkt om het lijden van dieren te verminderen, dan moeten die bestudeerd worden door de theologen en de moslimverantwoordelijken."

Dialogo met de stakeholders

Hij heeft ook een gesprek gehad met een aantal stakeholders. Hij heeft gesproken met GAIA en met FEBEV. Hij heeft aan het Belgische ketenoverleg gevraagd om een standpunt te formuleren namens alle schakels van de keten: landbouworganisaties, voedingsindustrie, groothandel en kleinhandel. Hij heeft ook een gesprek gehad met individuele bedrijven en met een onderzoeksgroep van de UGent en van de universiteit van Bristol, die een methodiek uitwerkt voor pre-cut stunning bij volwassen runderen. Dat is een vorm van omkeerbare verdoving.

GAIA wil een verbod op onverdoofd slachten, eventueel met een overgangsperiode. GAIA is geen voorstander van een verplichte etikettering van producten van onverdoofd geslachte dieren, want dat ziet de organisatie als een vorm van institutionalisering van het onverdoofd slachten. FEBEV heeft een enquête georganiseerd bij zijn leden. De werkgroep ritueel slachten van het ketenoverleg heeft een uitgebreid standpunt geformuleerd. Post-cut stunning wordt gezien als het best beschikbare alternatief voor onbedwelmd slachten. De retail engageert zich om alleen vlees aan te bieden van dieren die bedwelmd geslacht zijn of die, in geval van onbedwelmd slachten, post-cut stunning ondergaan hebben. De dieren die anders geslacht zijn, zouden een ander label krijgen. De sectoren staan open voor verdere technologische vooruitgang inzake de reversibele verdoving. Ze vragen om met de overheid een convenant te kunnen afsluiten rond deze evolutie.

De praktijk van het onbedwelmd slachten in Vlaanderen

In samenwerking met de beroepsfederaties en met de steun van het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen heeft hij een veldonderzoek gedaan rond de praktijk van het onbedwelmd slachten in Vlaanderen. Daarvoor heeft hij negen slachthuizen bezocht. De methodiek werd bekeken bij de verschillende diersoorten: runderen, schapen, en pluimvee. Het ging om de klassieke verdoving, het onbedwelmd slachten met pre-cut of post-cut stunning en de elektronarcose bij schapen en kippen. Hij heeft ook gebruikgemaakt van het rapport dat hij heeft opgesteld voor de Nederlandse overheid over het joodse ritueel slachten in het slachthuis van Amsterdam. Hij heeft zich gebaseerd op een checklist met alle stappen van het ritueel slachten. Het gaat niet alleen over het doden van het dier, maar ook over het fokken en het transporteren van dieren en over de manier waarop men omgaat met de producten. Hij heeft dus ook onderzocht hoe de dieren worden gehuisvest in de verblijfsruimtes in de slachthuizen, hoe ze worden opgedreven en gefixeerd, hoe het snijden gebeurt, hoe de release verloopt, dat is het moment waarop de dieren worden bevrijd uit de box waarin ze gedood zijn, hoe het takelen gebeurt, hoe de bloeding verloopt en wanneer de dood intreedt. De huisvesting, het opdrijven en het fixeren waren over het algemeen in orde. Het releasen van het dier is een moeilijk punt. De verordening bepaalt dat dit pas mag gebeuren als het dier het bewustzijn verloren heeft. Dat is echter moeilijk te verifiëren. Voor een aantal diersoorten wacht men alleen twintig seconden. Daardoor hebben sommige dieren het bewustzijn nog niet verloren wanneer ze opgetakeld worden. Bij het verdoofde slachten komt het ook voor dat de verdoving met het schietpistool niet lukt. Ook daar moet men dus voldoende garanties geven voor het dierenwelzijn.

De cijfers

FEBEV heeft bij 24 slachthuizen een enquête gedaan over de gebruikte methodes bij onverdoofd slachten. Bijna de helft van de slachthuizen past al de post-cut stunning toe bij het onverdoofd slachten. Enkele jaren geleden werd die techniek nog niet gebruikt.

Koosjer slachten is een goed georganiseerde, maar kleinschalige activiteit, bedoeld voor een kleine markt. Halal slachten is echter gericht op de internationale handel. Een belangrijk deel van de wereldbevolking is namelijk moslim. Volgens het FAVV werd in 2010 7,5 percent van de runderen onverdoofd geslacht. In 2015 was dat al 15,7 percent. De slachthuizen zijn verplicht om dat in te geven in het registratiesysteem Sanitrace. Bij kalveren is dat aandeel toegenomen van 3,39 naar 14 percent. Bij schapen blijft de situatie ongeveer stabiel.

Certificatie

Voor de certificatie heeft hij zich grotendeels gebaseerd op een uitstekende publicatie van de Vlaamse overheid over halalvoeding in Vlaanderen. Die studie werd in 2013 opgemaakt door de studiedienst van de administratie Landbouw en Visserij. Uit zijn gesprekken met halalexperts is gebleken dat er voor de halalproductie geen eenduidige interpretatie is van de richtlijnen, wat bij de sjechita wel het geval is. De meeste internationale lastenboeken zeggen dat de dieren onverdoofd geslacht moeten worden, maar dat bedwelmig onder bepaalde voorwaarden aanvaard wordt, als het niet anders kan. Hij heeft ook een internationale benchmark gemaakt. Daarvoor heeft hij een gekende tabel aangevuld met een meer diepgaande analyse van de situatie in Denemarken en Zweden. In Denemarken werd in 2014 de voorafgaande omkeerbare verdoving verplicht gesteld in de reglementering, in het kader van de verordening van de Europese Unie. Andere landen die een omkeerbare verdoving opleggen in het kader van ritueel slachten zijn Finland, Zweden, IJsland, Cyprus, Slovenië, Zwitserland, het Verenigd Koninkrijk en Nieuw-Zeeland.

Aanbevelingen

De minister had hem ook gevraagd om een aantal aanbevelingen te formuleren. Voor een betere bescherming van de dieren bij het ritueel slachten stelt hij voor om reversibele, niet-letale verdoving toe te passen. Dat betekent dat het hart van het dier niet stilgelegd wordt door de verdoving, en dat het dier sterft door het leegbloeden en niet door de verdoving zelf. Die aanbeveling is proportioneel in de geest van het ritueel slachten. Voor de joodse gemeenschap zal dit niet aanvaardbaar zijn, maar voor een groot deel van de moslimgemeenschap is dit al een gangbare praktijk. Deze maatregel houdt maximaal rekening met het dierenwelzijn, maar hij staat niet voor alle diersoorten op punt. Hij is bruikbaar voor kleine herkauwers, schapen en geiten, maar niet voor kalveren en runderen. Voor de diersoorten waarvoor deze methode nog niet op punt staat, beveelt hij daarom aan om post-cut stunning op te leggen als begeleidende maatregel bij het ritueel slachten. Dat is het verdoven van het dier onmiddellijk na de keelsnede. Daardoor wordt het bewustzijnsverlies significant versneld. Het gaat om een winst van minuten. Naarmate er nieuwe technieken zijn, zou men die kunnen gebruiken voor de diersoorten waarvoor ze beproefd zijn. Daarom is het ook belangrijk om te investeren in onderzoek naar niet-letale verdovingsmethodes.

Voor andere aspecten van het ritueel slachten zou men bij Europa moeten aandringen op meer harmonisering. Op dit ogenblik is er geen gelijk speelveld. Er is ook een tendens om te delokaliseren, om de activiteit uit te voeren in landen zonder regeling. Dat is niet positief voor het dierenwelzijn. Een convenant met de sectoren zou de omschakeling kunnen faciliteren. Men zou de bevoegdheid voor de erkenning van de offeraars, die nu berust bij de Moslimexecutieve, kunnen uitbreiden. In Wallonië aanvaardt men nu al offeraars die erkend worden door andere Europese religieuze autoriteiten. De opleiding van de erkende offeraars zou kunnen worden uitgebreid met een specifiek luik rond dierenwelzijn. Men zou kunnen gaan naar een systeem van certificatie, zoals in andere sectoren. Het zou

ook goed zijn om de slachthuizen die het ritueel slachten willen toepassen, pas een vergunning te geven na een onderzoek of ze voldoen aan alle voorwaarden om dat op een goede manier te kunnen doen. Vandaag kan men in gelijk welk slachthuis ritueel slachten.

Bij de certificatie zou men de discussie niet mogen beperken tot het onbedwelmde kelen, maar zou men aandacht moeten hebben voor de andere onderdelen van de keten en dat op basis van één enkele standaard. Veel halalconsumenten vertrouwen op het label. Die vlag dekt echter veel verschillende ladingen. Er is nogal wat zelfcertificatie. Men moet ook rekening houden met de evolutie van kennis en technologie. Het is belangrijk dat de geloofsgemeenschappen daarvoor openstaan.

Ten slotte formuleert hij een aantal algemene aanbevelingen voor het dierenwelzijn bij het slachten. Ook bij de klassieke slachtmethodes zijn er namelijk problemen met het dierenwelzijn. Deze aanbevelingen dateren nog van vóór het incident in het slachthuis van Tielt. Soms zijn de dieren niet goed verdoofd wanneer ze geslacht worden. In dat verband pleit hij voor een betere registratie van dierenwelzijnsproblemen met de klassieke slachtmethoden. Binnen de Europese verordening is dat eigenlijk verplicht. Verder zijn er standard operating procedures nodig om in te grijpen bij een probleem van dierenwelzijn. Het komt er vaak op neer dat men de keten moet vertragen of stilleggen. Bovendien moet de positie en de opleiding van de animal welfare officer versterkt worden. Deze werknemer van het bedrijf moet in staat zijn om in te grijpen in het productieproces als er zich problemen voordoen met het dierenwelzijn. Dat kan hem in conflict brengen met de economie van het bedrijf. Een dergelijke situatie bestond vroeger ook voor de voedselveiligheid. Ten slotte zou men in de opleiding voor het vakbekwaamheidsattest meer aandacht moeten besteden aan dierenwelzijnsaspecten. Alleen door voortdurend te hameren op het belang van het dierenwelzijn, kan men de cultuur in een dergelijk bedrijf veranderen.

2. Toelichting door de minister

Minister *Ben Weyts* brengt in herinnering dat hij bij het begin van deze regeerperiode besloten had om over te gaan tot een verbod op onverdoofd slachten op de tijdelijke slachtvloeren, conform de Europese regelgeving. Dat heeft vrij snel geleid tot een debat over een algemeen verbod op onverdoofd slachten. De Raad van State zag hierbij een probleem met de vrijheid van godsdienstbeleving en stelde dat men bij het uitwerken van een wetgeving hieromtrent, opnieuw in dialoog moest treden met de geloofsgemeenschappen. Daarom heeft hij een tussenpersoon aangeduid om de dialoog nog grondiger te voeren. Dat heeft geleid tot dit rapport. Op basis daarvan heeft hij snel een consensus kunnen bereiken met de meerderheidspartners. Hij wil dit overleg ook openstellen voor de oppositie.

Conform het rapport zou hij willen overgaan tot een algemeen wettelijk verbod op het onverdoofd slachten van schapen, kleine herkauwers en gevogelte vanaf 1 januari 2019. Dat komt eigenlijk neer op de verplichte toepassing van de technieken van omkeerbare verdoving, zoals elektronarcose. Er is ook voorzien in een overgangstermijn. Voor kalveren en runderen staat deze techniek nog niet volledig op punt. Voor deze diersoorten zou de post-cut stunning verplicht gesteld worden. Het dier zou dus onmiddellijk na de keling verdoofd worden. Ook dat zou ingevoerd worden vanaf 1 januari 2019. Hij stelt wel voor om een delegatie te geven aan de Vlaamse Regering om de omkeerbare verdoving verplicht te stellen voor kalveren en runderen wanneer die technologie op punt staat. Hij denkt dat dit een historisch voorstel is, en dat Vlaanderen op het punt staat om internationaal het voortouw te nemen op het vlak van dierenwelzijn.

Hij benadrukt dat het hier alleen gaat om het dierenwelzijn. Voor om het even welk dossier is het goed om eerst in dialoog te treden. Daarna moet men echter daadkracht aan de dag leggen. Hij hoopt dat er hiervoor een breed draagvlak bestaat binnen deze commissie.

II. Bespreking

1. Vragen en opmerkingen van de leden

1.1. Tussenkoms van Sonja Claes

Sonja Claes is blij dat de minister een bemiddelaar heeft aangesteld om een totaalbeeld te schetsen van deze problematiek. Haar fractie heeft daar van bij het begin van de discussie op aangedrongen. Ook de Raad van State gaf dit aan. Het is de bedoeling om de praktijk van het ritueel slachten te verzoenen met het dierenwelzijn.

Het is de bedoeling dat elk dier dat geslacht wordt zo weinig mogelijk moet lijden. De Moslimexecutieve heeft aangegeven dat ze bereid is om nieuwe methodes te onderzoeken. Binnen de moslimgemeenschap is er dus beweging mogelijk rond dit thema. Dat geldt echter niet voor de joodse gemeenschap. Het rapport benadert de verdoving vanuit een wetenschappelijk inzicht. Het beveelt de elektronarcose aan voor schapen en kleine dieren en de post-cut stunning voor kalveren en runderen. Voor de laatste groep is een voorafgaande niet-letale verdoving namelijk nog niet mogelijk. Daarover is er dus bijkomend onderzoek nodig. Ze steunt ook de aanbeveling voor een betere certificering van halalvlees. Wie halal wil eten, moet zeker kunnen zijn dat het gecertificeerde vlees wel degelijk halal is.

CD&V is bereid om op korte termijn mee te werken aan het opstellen van een voorstel van decreet dat gebaseerd is op de aanbevelingen in het rapport. Het decreet zou ingaan op 1 januari 2019. De tussenliggende tijd zou men kunnen gebruiken voor een optimale voorbereiding.

1.2. Tussenkoms van Jelle Engelbosch

Jelle Engelbosch zegt dat zijn fractie volledig achter dit rapport staat. Het bevestigt de richting en de intentie die er altijd geweest zijn.

Iedereen die met dit thema bezig was, heeft gesprekken gevoerd, ook het kabinet en de parlementsleden. Al die gesprekken hebben bijgedragen tot de huidige evolutie. Hij is blij met de bereikte consensus. Hij hoopt wel dat de techniek van de elektronarcose in de nabije toekomst ook bruikbaar zal zijn voor kalveren en runderen. Hij stelt voor om in de komende weken een goed voorstel van decreet uit te werken dat rekening houdt met de aanbevelingen van het rapport en met het advies van de Raad van State. Deze kwestie overstijgt de partijpolitiek. Daarom nodigt hij de oppositie uit om zich achter dit voorstel te scharen.

Ten slotte bedankt hij de minister die dit thema van bij het begin van de regeerperiode op de agenda heeft gezet. Hij bedankt ook de andere politici en de dierenwelzijnsorganisaties, zoals GAIA, die druk op de ketel hebben gehouden.

1.3. Tussenkoms van Björn Rzoska

Björn Rzoska vindt dat het een goed idee geweest is om een bemiddelaar op het terrein te zetten. Dat idee werd indertijd gesteund door heel wat partijen, onder

meer door Groen. Hij is blij dat de bemiddelaar erin geslaagd is om de maximalisatie van het dierenwelzijn te verzoenen met de geloofsovertuiging, ook al ligt het in bepaalde gemeenschappen nog wat moeilijk. Hij vond het ook verfrissend dat een aantal jonge Vlaamse moslims spontaan contact opgenomen hebben met de bemiddelaar. Het inzetten van een bemiddelaar bij moeilijke dossiers kan blijkbaar leiden tot een grotere gedragenheid.

Groen is nog niet lang op de hoogte van het akkoord dat bereikt werd binnen de meerderheid. Toch engageert de fractie zich om het voorstel van decreet mee vorm te geven. Het dierenwelzijn staat hoog op de agenda bij zijn partij. Daarbij dient men ook rekening te houden met de laatste bemerking van Piet Vanthemsche, namelijk dat er op het vlak van dierenwelzijn nog heel wat schort in veel slachthuizen, ook bij het bedwelmdde slachten. Het moet duidelijk zijn dat het niet de bedoeling is om bepaalde groepen te viseren en dat het gaat om een oprechte bekommernis over het dierenwelzijn. De ketenbenadering vindt hij heel interessant.

1.4. Tussenkoms van Hermes Sanctorum-Vandevoorde

Hermes Sanctorum-Vandevoorde benadrukt dat dit dossier hem heel na aan het hart ligt. Hij ziet het akkoord als een grote stap voorwaarts. Voor de schapen en de andere kleine herkauwers is er op vrij korte termijn een definitieve oplossing mogelijk. Voor runderen en kalveren is er een voorlopige oplossing.

Hij bedankt de minister en de hele Vlaamse Regering voor hun positieve rol. Hij bedankt ook de parlementsleden. Hij is blij dat er rond dit dossiers geen politieke spelletjes werden gespeeld. Hij bedankt ook de vrijwilligers die elke dag strijden tegen dierenleed.

Voor de kalveren en de runderen wordt er vanaf 1 januari 2019 een voorlopige oplossing voorgesteld via post-cut stunning. Op dit ogenblik is het immers nog niet mogelijk om een techniek zoals elektronarcose toe te passen voor runderen en kalveren. Zou dat vóór 2020 mogelijk worden of pas daarna?

1.5. Tussenkoms van Gwenny De Vroe

Gwenny De Vroe beaamt dat dit een historisch moment is. Open Vld is voorstander van het beperken van het dierenleed in het slachtproces. De fractie is voorstander van een totaalverbod op onverdoofd slachten, mits een respectvol overleg met de geloofsgemeenschappen en met aandacht voor de alternatieven. Ze kan zich voorstellen dat die gesprekken intens en emotioneel geweest zijn. Piet Vanthemsche is erin geslaagd om het dierenwelzijn en de godsdienstvrijheid met elkaar te verzoenen. Ze is tevreden met het akkoord van de meerderheidspartijen rond elektronarcose en post-cut stunning. Ze is ook blij dat Groen en Hermes Sanctorum-Vandevoorde bereid zijn tot medewerking vanuit de oppositie. Ze hoopt dat de rest van de oppositie een gelijkaardige houding zal aannemen. Nu is er inderdaad daadkracht nodig. Daarom moet er nu overleg plaatsvinden om dit akkoord zo goed mogelijk te implementeren.

Open Vld heeft altijd gewezen op het belang van dit dossier op Europees niveau. Wat denkt Piet Vanthemsche daarover?

De slachtingen moeten zo goed mogelijk uitgevoerd worden. Een goede registratie is in dat verband belangrijk. Ook de opleidingen moeten verder uitgebouwd worden. Wat denkt Piet Vanthemsche daarover?

1.6. Tussenkost van Joris Vandenbroucke

Joris Vandenbroucke denkt dat dit akkoord een belangrijke sprong voorwaarts mogelijk maakt voor het dierenwelzijn in Vlaanderen. Het respecteert de contouren die geschetst zijn in het advies van de Raad van State op het voorstel van decreet van Hermes Sanctorum-Vandevoorde. Piet Vanthemsche heeft ook hard gewerkt aan het realiseren van een draagvlak. Het is positief dat hij ook melding maakt van de percepties die leven bij verschillende gemeenschappen in ons land. Hij hoopt dat dit akkoord het samenleven in het diverse Vlaanderen kan verbeteren.

Hij hoopt dat de oppositie zo snel mogelijk kennis zal kunnen nemen van het rapport. De vraag is hoe dit zal worden verwerkt in de teksten. De dialoog die Piet Vanthemsche heeft gevoerd met de gemeenschappen, moet open blijven. Als er regels worden opgelegd, dan moeten die voor iedereen gelden. Het dierenwelzijn in Vlaanderen moet er effectief op vooruitgaan. De situatie in Tielt toont namelijk aan dat er soms een groot verschil is tussen theorie en praktijk.

1.7. Tussenkost van Chris Janssens

Chris Janssens kijkt uit naar het rapport van Piet Vanthemsche. Het parlement had al geprobeerd om tijdens een aantal hoorzittingen in dialoog te treden met de geloofsgemeenschappen (*Parl.St.* VI.Parl. 2015-16, nr. 733/1). Toen bleken de joodse en de islamitische gemeenschap zich zwaar te verzetten tegen een verbod op onverdoofd slachten. Die houding bleek ook in de media, vooral in de sociale media. De joodse gemeenschap heeft haar standpunt blijkbaar niet veranderd. De moslimgemeenschap zou echter enigszins in de goede richting geëvolueerd zijn. Hebben de gesprekspartners van Piet Vanthemsche gesproken namens de volledige islamitische gemeenschap of namens het overgrote deel van die gemeenschap?

Het Vlaams Belang hecht veel belang aan het dierenwelzijn, meer dan aan religieuze rituelen. Daarom had de fractie een voorstel van decreet ingediend dat de uitzondering in de wetgeving voor ritueel slachten wilde schrappen (*Parl.St.* VI.Parl. 2014-15, nr. 351/1). Het huidige akkoord gaat niet zo ver, maar is wel een stap in de goede richting. Vanaf 1 januari 2019 zou er een verbod komen op onverdoofd slachten van schapen. Dat verbod geldt echter niet voor runderen en kalveren. Post-cut stunning is namelijk nog altijd onverdoofd slachten. Gaat het hier niet om een politiek compromis? In 2015 ging het nochtans om 100.000 dieren. Hij denkt dat Jelle Engelbosch het daarmee eens is. In een tweet heeft hij post-cut stunning namelijk een halfslachtige oplossing genoemd die zeker niet aanvaardbaar is als eindresultaat. Wat bedoelt de minister als hij zegt dat hij voor de runderen en de kalveren op termijn naar een gelijkaardige regeling streeft?

Zijn fractie zal het voorstel van decreet van de meerderheid op zijn merites beoordelen. Zijn fractie steunt elke stap in de goede richting, maar blijft hopen dat onverdoofd slachten uiteindelijk volledig verboden zal worden.

1.8. Tussenkost van Tinne Rombouts

Tinne Rombouts, voorzitter, benadrukt dat deze commissie streeft naar een oplossing die het ritueel slachten mogelijk maakt, met respect voor de dieren. Ze had gehoopt dat deze commissie unaniem achter de aanbevelingen van dit rapport zou staan, maar de laatste spreker wijkt daar toch van af.

Ze dankt Piet Vanthemsche voor de manier waarop hij zijn opdracht heeft opgenomen. Hij heeft dit thema opengetrokken naar de hele keten. Daarbij heeft hij een wetenschappelijke benadering gehanteerd. Voor het dierenwelzijn is het heel belangrijk dat de toegepaste techniek op punt staat. Ze sluit zich aan bij de vraag naar een discussie op Europees niveau.

2. Antwoorden

Piet Vanthemsche herhaalt dat hij vertrokken is vanuit het advies van de Raad van State. Op basis daarvan is een onvoorwaardelijk verbod niet haalbaar.

Hij benadrukt dat de nodige technieken nog niet op punt staan voor kalveren en runderen. De toepassing van dergelijke technieken zou het dierenwelzijn zeker niet ten goede komen. De keuze voor de post-cut stunning is de tweede beste. De dieren worden weliswaar onverdoofd gekeeld, maar bij een goed gecoördineerde werkwijze kan het dier binnen twee seconden verdoofd zijn.

De voorgestelde maatregelen zullen zeker nog genotificeerd moeten worden aan de Europese Commissie. Die verplichting staat ingeschreven in de verordening. Die notificatie kan een gelegenheid zijn om het item op de Europese agenda te plaatsen. Bij de discussie in het Europees Parlement over de totstandkoming van de verordening werd er bijna een verbod op onverdoofd slachten ingeschreven, maar dat voorstel heeft de finish niet gehaald. Misschien kan de Vlaamse Regering met deze benadering een trendsetter zijn.

Een slachthuis is een agressieve omgeving en er treedt snel gewenning op. Daarom is een inhoudelijk sterke opleiding rond dierenwelzijn zo belangrijk. Dat geldt ook voor de animal welfare officier. Daarbij moet men niet alleen denken aan het moment van het snijden, maar vooral aan het moment dat de dieren bewusteloos raken.

Hij vindt het heel belangrijk om uit te gaan van een absoluut respect voor de geloofsovertuiging van mensen. Daarom moet men ook een behoedzame taal hanteren. Deze discussie gaat eigenlijk over de verhouding tussen religie en overheid. Binnen de islamitische gemeenschap is de diversiteit veel groter dan binnen de joodse gemeenschap. Hij heeft die diversiteit niet willen misbruiken door de ene groep tegen de andere uit te spelen. De Moslimexecutieve is het orgaan dat de moslimgemeenschap vertegenwoordigt in gesprekken met de overheid. De Coördinatieraad binnen de algemene vergadering van de moslimgemeenschap vertegenwoordigt een aantal moskeeën en provinciale moslimverenigingen. In afspraak met de voorzitter van de Moslimexecutieve heeft hij ook met de Coördinatieraad gesproken. De discussie met de moslimjongeren wordt weergegeven in het rapport. Het gaat om jonge, goed opgeleide Vlamingen met een migratieachtergrond. Zij voelen zich wat miskend in het maatschappelijke debat. Ze hebben op eigen initiatief bij moslims een online-enquête rond onverdoofd slachten gedaan.

Minister *Ben Weyts* bevestigt dat de techniek van omkeerbare verdoving nog niet op punt staat voor kalveren en runderen. Hij stelt voor dat men een delegatie zou geven aan de Vlaamse Regering om deze techniek ook in te voeren voor kalveren en runderen, op het moment dat ze op punt staat. Die studies lopen aan de universiteiten van Gent en van Bristol. Misschien kan dat in 2019 al gerealiseerd worden, misschien wordt het later.

Piet Vanthemsche is ervan overtuigd dat er binnen een redelijke termijn toepasbare technieken kunnen worden gevonden. Tot nog toe is daar nauwelijks onderzoek naar gedaan.

Tinne ROMBOUTS,
voorzitter

Gwenny DE VROE
Els ROBEYNS,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

EG	Europese Gemeenschap
FAVV	Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen
FEBEV	Federatie van het Belgisch Vlees
GAIA	Global Action in the Interest of Animals
UGent	Universiteit Gent